

УДК 330.142.211.4:658

Безродна С.М.

кандидат економічних наук,

Буковинський державний фінансово-економічний університет

Акілов О.Б., Гусар Р.О.

студенти

Буковинського державного фінансово-економічного університету

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

THE CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF THE DEPRECIATION POLICY IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено економічну сутність поняття амортизації. Визначено методи здійснення амортизації та напрями вдосконалення амортизаційної політики. Розглянуто елементи амортизаційної політики. Запропоновано шляхи вирішення проблем розвитку амортизаційної політики. Здійснено діагностику особливостей нарахування амортизації на ТДВ «Трембіта».

Ключові слова: амортизація, методи, підприємство, політика, управління.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано экономическую сущность понятия амортизации и методы осуществления амортизации. Определены направления совершенствования амортизационной политики. Рассмотрены элементы амортизационной политики. Предложены пути решения проблем развития амортизационной политики. Осуществлено диагностику особенностей начисления амортизации на ОАО «Трембита».

Ключевые слова: амортизация, методы, предприятие, политика, управление.

ANNOTATION

The article studies economic essence of the concept of depreciation. Determine methods of implementation of attenuation and areas for improvement of the depreciation policy. Review the depreciation policy. Proposed solutions to the development challenges of the depreciation policy. The diagnostics features of depreciation on "Trembita".

Keywords: depreciation methods, company policy, management.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки основні засоби відіграють величезну роль у процесі праці, оскільки вони у своїй сукупності утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу потужність підприємства. Підприємства мають право володіння, користування і розпорядження основними засобами: безоплатно передавати, або продавати іншим підприємствам, обмінювати, здавати в оренду, належні йому будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби, інвентар, списувати з балансу, якщо вони зношені або морально застаріли, незалежно від того, повністю вони амортизовані чи ні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Амортизаційна політика завжди була дискусійним питанням, яке досліджували багато вітчизняних та закордонних учених. Амортизаційну політику як на державному рівні, так і в окремих підприємствах розглядали такі вчені й нау-

ковці, як Н. Бабяк, В. Бакай, С. Голов, М. Горський, В. Замлинський, В. Карев, О. Кирей, О. Кленін, О. Максута, Л. Овод, П. Орлов, В. Парнюк, Л. Пашнюк, З. Петряєва, Ю. Стадницький, Д. Шиян, Н. Строченко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні недостатньо розглянуто сутність поняття «амортизація», методи її нарахування, практичне застосування амортизації на підприємстві.

Мета статті – розкрити сутність понять «амортизація», «амортизаційна політика», визначити елементи амортизаційної політики та напрями покращення амортизаційної політики підприємства на прикладі ТДВ «Трембіта».

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи визначення поняття «амортизація» в економічних літературних джерелах, зазначимо, що думки вчених і практиків про визначення терміну розділилися. Одні вчені вважають, що амортизація – це грошове вираження зносу, інші – що амортизація – це не що інше, як процес перенесення вартості зносу на собівартість продукції, також є твердження, що амортизація – це засіб або метод бухгалтерського обліку. Однак майже всі вони погоджуються, що амортизація – це процес поступового списання вартості необігових активів на витрати підприємства.

Амортизаційна політика підприємства – це складова частина загальної політики управління операційними необіговими активами, яка полягає в індивідуалізації рівня інтенсивності їх оновлення відповідно до особливостей їх експлуатації в процесі операційної діяльності [1].

Амортизаційна політика підприємства значною мірою зображає амортизаційну політику держави. Насамперед виникає зв'язок між ними через встановлені державою принципів, методів, норм амортизаційних відрахувань. При цьому кожне підприємство може визначати свою амортизаційну політику, враховуючи свої потенційні можливості [2, с. 203].

Так, М. Білик визначає, що амортизаційна політика підприємства складається із сукупності методів управління порядком нараху-

вання та використання амортизації, що виходить із загального алгоритму амортизаційної політики держави [3, с. 49].

Суб'єктами амортизаційної політики є органи державної влади, які формують її на федеральному та регіональному рівнях влади. Об'єктом амортизаційної політики є амортизаційні відрахування [3, с. 60].

Основна мета розробки амортизаційної політики – збільшення за допомогою внутрішніх джерел потоку власних фінансових ресурсів для ефективного оновлення основних засобів.

Елементами амортизаційної політики є амортизаційні відрахування, норми амортизації, оцінка та переоцінка основного капіталу, методи нарахування амортизації, порядок використання коштів амортизаційного фонду [4, с. 259]. До її основних рис належать:

- повна самостійність підприємств у розподіленні коштів амортизаційного фонду;
- великий вибір методів амортизації;
- широке використання різних кредитів, списань, знижок, що стимулюють оновлення основного капіталу через підвищення питомої ваги амортизаційних відрахувань у валових інвестиціях та підтримують конкурентоспроможність підприємства.

Усе це повинне бути враховане у процесі формування національної амортизаційної політики.

Підприємства можуть самостійно встановлювати терміни корисного використання, обирати методи нарахування амортизації та визначати ліквідаційну вартість основних засобів.

Амортизаційна політика є дієвим інструментом активізації інвестиційних процесів в умовах ринкової трансформації економіки. Вона повинна забезпечити надійне внутрішнє джерело фінансування капітальних вкладень. Саме за допомогою амортизації в розвинених країнах формується до 70–80% інвестицій [5, с. 42].

Недоліками амортизаційної політики є:

- нав'язування збитковим підприємствам прискореної амортизації, хоча вона дає перевагу лише рентабельним організаціям;
- не повною мірою використання норм амортизації під час нарахування амортизації від реального терміну служби основних фондів, що порушило економічно обґрунтовані строки їх відтворення;
- для більшості видів основних фондів норми амортизації значно завищені;
- 20% видів активної частини основних фондів переведені на більш низький норматив амортизації;
- не запроваджений механізм об'єктивної й своєчасної переоцінки основних фондів [6].

Формування амортизаційної політики на підприємстві виконують за такими етапами:

1. Врахування основних факторів, що визначають передумови формування амортизаційної політики підприємства.

2. Вибір та застосування раціонального методу нарахування амортизаційних відрахувань.

3. Забезпечення цільового використання амортизаційних коштів.

4. Оцінювання ефективності амортизаційної політики [7, с. 41].

У процесі формування амортизаційної політики підприємства враховуються такі основні фактори:

- обсяг власних виробничих основних засобів і нематеріальних активів, що використовуються;
- методи зображення в обліку реальної вартості використаних основних засобів і нематеріальних активів;
- реальний термін використання підприємством амортизаційних активів;
- дозволені законодавством методи амортизації;
- зміст і структура основних засобів, що використовуються;
- темпи інфляції;
- інвестиційна активність підприємства [8, с. 168].

Роль амортизації в діяльності підприємства можна звести до такого:

- як стаття умовно-змінних та умовно-постійних витрат, амортизація входить до складу вартості готової та реалізованої продукції;
- відповідно до концепції зносу та інвестиційної концепції амортизація є джерелом коштів для фінансування процесів оновлення основних засобів;
- якщо основні засоби були придбані за кредитні ресурси, амортизація (відповідно до її відшкодувальної функції) є частиною коштів для сплати відсотків та повернення кредитів;
- відповідно до податкової концепції амортизація є методом й інструментом для отримання пільг у сплаті податку на прибуток підприємства;
- як частина грошового потоку, що генерується в процесі операційної діяльності підприємства, амортизація є частиною цього потоку, а отже, засобом окупності інвестицій в основні засоби;
- у складі грошового потоку, відповідно до регуляційної та накопичувальної функції, амортизація є частиною прибутку, що генерується основними засоби протягом терміну їх корисного використання [9, с. 22].

Амортизаційна політика повинна бути так званим стимулятором і сприяти підвищенню норм списання основного капіталу, розвивати прискорену амортизацію та створювати пріоритетні умови для розвитку особливо важливих галузей економіки [10].

Норми амортизації – це розмір амортизаційних відрахувань, виражений у відсотках до початкової вартості основних фондів, їх визначають у гривнях на тонну видобутих копалин. Норми амортизації складається з двох частин: для повного відновлення (реновації) та на капітальний ремонт і модернізацію основних засобів. Норми амортизації періодично уточнюють і змінюють [11, с. 133].

Підприємства можуть нараховувати амортизацію основних засобів (крім інших необігових матеріальних активів), застосовуючи такі методи:

- прямолінійний;
- виробничий;
- зменшення залишкової вартості;
- прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивний [12].

Три останні є методами прискореної амортизації. Крім зазначених методів, підприємство також може застосовувати норми й методи нарахування амортизації, передбачені Податковим кодексом України [10].

Прямолінійний метод амортизації основних засобів. Відповідно до цього методу витрати поточного періоду впродовж усього строку корисного використання активу визнається завжди однаковою частиною вартості об'єкта основних засобів, що амортизується. Річна норма амортизації є величиною, зворотною очікуваному строку використання об'єкта у відсотках:

$$1 \div 5 \times 100\% = 20\%. \quad (1)$$

Сума амортизації включається щороку (із року в рік), впродовж строку корисного використання об'єкта, до складу витрат підприємства і записується у Звіт про фінансові результати. На цю суму рівномірно (із року в рік) збільшується накопичена амортизація (знос) і відповідно зменшується залишкова вартість об'єкта основних засобів.

Прямолінійний метод нарахування амортизації простий, стабільний і послідовний, що пояснює його популярність та широке використання на практиці. Він побудований на припущенні, що основні засоби рівномірно зношуються впродовж строку використання їх.

Виробничий метод. Метод застосовується, як правило, до активної частини основних засобів, які експлуатуються нерівномірно. Він ґрунтується на тому, що величина амортизації є результатом експлуатації об'єкта й залежить від обсягу виробленої на ньому продукції.

Методи прискореної амортизації основних засобів сприяють прискоренню процесу оновлення їх. Вони передбачають більші розміри

амортизації у перші роки експлуатації активів, ніж в останні, зі зменшенням амортизаційних відрахувань з періоду в період, упродовж строку корисного використання.

Метод зменшення залишкової вартості. Особливість цього методу полягає в тому, що норма амортизації, обчислена за прямолінійним методом зважаючи на строк корисного використання об'єкта основних засобів, подвоюється і застосовується до залишкової вартості об'єкта.

Кумулятивний метод полягає в підрахунку суми амортизації за обліковий період вартість активу, яка амортизується, множить на кумулятивний коефіцієнт. Кумулятивний коефіцієнт визначається як дріб, чисельник якого дорівнює числу років експлуатації, що залишилися до кінця строку використання об'єкта, з урахуванням поточного, а знаменник – сумі чисел років корисного використання об'єкта основних засобів, починаючи з першого до останнього, тобто $1+2+3+\dots+n$. У кожному наступному році чисельник цього дробу зменшується на одиницю.

Для визначення розвитку амортизаційної політики конкретного підприємства ми дослідили ТДВ «Трембіта», що знаходиться в місті Чернівці Чернівецької області. Товариство використовує прямолінійний метод нарахування амортизації. Теоретично такий метод вважається найбільш простим, але його результати не завжди ефективні, зокрема, яскраво зображено стан основних засобів ТДВ «Трембіта» (див. табл. 1).

З табл. 1 видно, що первісна вартість основних засобів ТДВ «Трембіта» зменшилася протягом 2015 р. з 44 957 до 44 889 тис. грн, причина – зменшення обсягів надходження основних засобів на 40,6% за рік та приріст обсягу вибуття з 27 до 314 тис. грн за 2015 рік. Незважаючи на те, що «Трембіта» активно виводить основні засоби з експлуатації, знос тих, які залишилися, зростає, тобто виводяться не самі зношені, або надходять не зовсім нові (з наявним нарахуванням зносом). Обсяг зносу протягом 2015 р. збільшився з 22 809 до 24 610 тис. грн (темп зростання 7,9%).

Специфіку нарахування амортизації ТДВ «Трембіта» можна дослідити в окремих групах

Таблиця 1

Аналіз нарахування амортизації ТДВ «Трембіта» всіх груп основних засобів у 2014–2015 рр.

Показник	2014 рік	2015 рік	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне, %
Первісна вартість	44 957	44 889	-68,0	-0,2
Сума зносу	22 809	24 610	1 801,0	7,9
Залишкова вартість	22 148	20 279	-1 869,0	-8,4
Надійшло за рік	414	246	-168,0	-40,6
Вибуло за рік	27	314	287,0	1063,0
Коефіцієнт зносу	0,507	0,548	0,0	8,1
Коефіцієнт оновлення	0,009	0,005	0,0	-40,5
Коефіцієнт вибуття	0,001	0,007	0,0	1064,7
Коефіцієнт приросту	0,009	-0,002	0,0	-117,6

основних засобів, оскільки інтенсивність нарахування зносу та придатність основних засобів тієї чи іншої групи – це і є специфіка амортизаційної політики підприємства.

Так, знос на основні засоби групи «Земельні ділянки» не нараховується взагалі, їх первісна вартість дорівнює залишковій та залишається незмінною протягом аналізованого періоду – 1 195 тис. грн.

Особливістю амортизаційної політики ТДВ «Трембіта» є також те, що найменше зношеними станом на кінець 2015 р. є основні засоби пасивної підгрупи (будинки, споруди тощо), а найбільше зношеними – основні засоби активної підгрупи (машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти).

Що стосується шляхів покращання амортизаційної політики ТДВ «Трембіта», то насамперед необхідно звернути увагу на державну політику. Упровадження нового методу визначення та нарахування амортизації і факт застосування знижувальних коефіцієнтів необхідно було б розглядати з двох позицій – номінальних та економічних змін. Якщо впроваджувати новий порядок визначення і нарахування амортизації з номінальної точки зору, то, справді, суми амортизації у звітах підприємств збільшилися. А от прибуток для оподаткування зменшився, відповідно зменшилися й сума податку [13, с. 94].

Пропонуємо використати американський досвід проведення амортизаційної політики. Необхідно зазначити, що тотожний прямолінійний метод в США використовується в податкових та бухгалтерських цілях.

Можемо розрахувати суми амортизаційних відрахувань за прямолінійним методом США та порівняти його з тим, який використовує ТДВ «Трембіта» (див. табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння методів нарахування амортизації

Рік	Річна сума амортизаційних відрахувань, тис. грн	
	За методом США	Метод досліджуваного підприємства
2001	268,7	716,4
2002	517,2	644,8
2003	478,3	580,3
2004	442,5	522,3
2005	409,3	470,0
2006	378,6	423,0
2007	350,2	380,7
2008	324,0	342,7
2009	319,7	308,4
2010	319,6	277,5
2011	319,7	249,8
2012	319,6	224,8
2013	319,7	202,3
2014	319,6	182,1
2015	319,7	163,9

З табл. 2 видно, що повне списання об'єкту основних засобів – комерційної нерухомості – вітчизняним прямолінійним методом, який використовує ТДВ «Трембіта», просто не можливо. При чому проявляються диспропорції у формуванні амортизаційного фонду, якщо альтернативний метод передбачає їх більш-менш рівномірне нагромадження та створює однакове навантаження на прибуток підприємства.

Висновки. Отже, ефективне використання основних засобів, інтенсивність їх оновлення у процесі виробничої діяльності значною мірою залежить від рівня досконалості амортизаційної політики. Амортизаційна політика формується як на рівні держави, так і на рівні підприємства. Зокрема, держава встановлює загальні принципи, методи й норми амортизаційних відрахувань. Підприємство, у свою чергу, має можливість адаптуватися до загальних державних принципів, ураховуючи при цьому власні умови господарювання.

Для того, щоб оптимізувати амортизаційну політику ТДВ на підприємстві, доцільно поєднати прямолінійний та виробничий методи або дати підприємствам змогу використовувати бухгалтерські методи під час розрахунку податку на прибуток. У межах одного підприємства можна скористатися альтернативним методом нарахування амортизації, який забезпечує розподіл амортизаційного навантаження на прибуток та дає змогу ефективно оновлювати основні засоби протягом визначеного строку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кудь Л. Удосконалення амортизаційної політики підприємства / Л. Кудь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3186/1/Kyd.pdf>.
2. Бабяк Н. Теоретичні засади формування амортизаційної політики підприємства / Н. Бабяк // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 1. – Т. 2. – С. 203–209.
3. Білик Н. Принципи амортизаційної політики в сучасній вітчизняній економіці / Н. Білик // Фінанси України. – 2008. – № 10. – С. 48–56.
4. Стрибуль О. Роль амортизаційної політики в інвестиційному процесі / О. Стрибуль // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 10. – С. 258–263.
5. Новицька С. Сутність амортизаційної політики та її вплив на ефективність роботи підприємства : [навч.-метод. посібник для студ. екон. спец.] / С. Новицька. – Одеса : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 98 с.
6. Статкевич І. Проблемні питання амортизаційної політики України в сучасних умовах / І. Статкевич, В. Бакай [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lubbook.net/15_Problemn%D1%96_pitannja_amortiza%D1%81.html.
7. Замлинський В. Амортизаційна політика та її роль у системі фінансових джерел розвитку економіки / В. Замлинський // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2008. – № 1. – С. 39–42.
8. Пашнюк Л. Амортизаційна політика на сучасному етапі /

- Л. Пашнюк // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 4. – С. 167–169.
9. Мартиновський В. Роль амортизаційної політики у підвищенні ефективності діяльності підприємств / В. Мартиновський, А. Данілова // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 2. – С. 21–23.
10. Помилуйко Є. Особливості реалізації амортизаційної політики в Україні / Є. Помилуйко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1416>.
11. Петряєва З. Фінансовий аналіз діяльності підприємства : [навч. посібник] / З. Петряєва. – Х. : ХДЕУ, 2014. – 164 с.
12. Ватаманюк О. Особливості впливу новацій податкового законодавства на визначення амортизаційної політики суб'єктів господарювання / О. Ватаманюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2012/v1/1-2012-49.pdf>.
13. Дугієнко Н. Економічна сутність амортизаційної політики та її основні складові в період глобалізації / О. Дугієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/ecnom_2009_1/122-130.pdf.